

การรับรู้สิทธิผู้ป่วยของผู้ป่วยใน โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี*

จิรารัตน์ นวนไหม**

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้สิทธิของผู้ป่วย การได้รับการปฏิบัติตามสิทธิของผู้ป่วยของผู้ป่วยใน เปรียบเทียบคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ป่วยใน กับการรับรู้เรื่องสิทธิของผู้ป่วยในการได้รับการปฏิบัติตามสิทธิของผู้ป่วยใน และเสนอแนวทางการพัฒนาการรับรู้สิทธิของผู้ป่วยและการได้รับการปฏิบัติตามสิทธิของผู้ป่วยในโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ ประชากรที่ใช้เป็นผู้ป่วยในของโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 250 คน จากประชากรทั้งหมด เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test ค่า F-test ค่า Mean Rank และ Mann-Whitney U test เพื่อทดสอบความแตกต่างอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้สิทธิของผู้ป่วยด้านการรับรู้เรื่องสิทธิของผู้ป่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล และด้านสิทธิในความเป็นส่วนตัวอยู่ในระดับน้อย การได้รับการปฏิบัติตามสิทธิของผู้ป่วยพบว่า ผู้ป่วยที่ได้รับการปฏิบัติตามสิทธิในด้านที่จะได้รับบริการทางสุขภาพ ด้านสิทธิที่จะได้รับข้อมูล ด้านสิทธิในการตัดสินใจเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล และด้านสิทธิในความเป็นส่วนตัว อยู่ในระดับปานกลางทั้ง 4 ด้าน ผลเปรียบเทียบการรับรู้สิทธิของผู้ป่วยและการได้รับการปฏิบัติตามสิทธิของผู้ป่วยพบว่า ส่วนใหญ่คุณลักษณะส่วนบุคคลจะมีความสัมพันธ์กับการรับรู้สิทธิของผู้ป่วยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่การได้รับการปฏิบัติตามสิทธิของผู้ป่วย ลักษณะส่วนบุคคลจะไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนผลการกำหนดแนวทางการพัฒนาการรับรู้และการได้รับการปฏิบัติตามสิทธิของผู้ป่วยในมีหลายแนวทางพบว่า สามารถดำเนินการได้ทั้งการฝึกอบรม การเรียนรู้รายบุคคล และรายกลุ่มในชุมชน การประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนการแนะนำสร้างจิตสำนึกแก่บุคลากรทางการแพทย์และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับผู้ป่วย

คำสำคัญ: การรับรู้ สิทธิผู้ป่วย

* ส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

** นักศึกษาปริญญาโท

Awareness of Patients' Rights by In-Patients in Suan Saranrom Hospital, Surat Thani *

Jirarat Nuanmai **

Abstract

This study aimed to examine in-patients' awareness of rights to medical care, compare their individual characteristics and awareness of the rights and offer suggestions such as awareness among patients in Suan Saranrom Hospital, Surat Thani. A sample of 250 in-patients in the hospital was selected. A questionnaire was used as the instrument. Statistical analysis was performed to obtain values of percentages, mean, standard deviation, t-test, F-test, mean rank, and Mann Whitney U test. It was found that the patients' awareness of their right to making decisions related to medical treatments was at a low level. However, the medical treatments they received in terms of right to health service, right to be informed, right to making decisions of treatments, and rights to privacy were at a moderate level. Results also showed that there was a connection between the patient's individual characteristics and their awareness of rights to medical care at .05 level of statistical significance. Nevertheless, no relationship was found between individual characteristics and the treatments they received. It was suggested that development of awareness schemes and appropriate treatments according to in-patients' rights could be done through different ways. Among them are provision of trainings, individual and group education in the community, establishing good public relations in various forms as well as raising awareness in medical personnel and patients related individuals.

Key words: Awareness; Patients' rights

---

* Past of Thesis for the Master Degree of Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements of Arts Field in Social Sciences for Development, Graduate School, Surat Thani Rajabhat university.

** Graduate Student.

บทนำ

สิทธิผู้ป่วย (Patient's Rights) มีรากฐานมาจากสิทธิมนุษยชน (Human Rights) เป็นความชอบธรรมที่บุคคลจะตัดสินใจ ในกิจกรรมส่วนตัวด้วยตนเอง (Self-Determination) ซึ่งแสดงออกถึงความ เป็นอิสระของบุคคลในการรักษาผลประโยชน์ อันพึงมีพึงได้ของบุคคลนั้น เมื่อไปรับบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542) จากการที่รูปแบบการได้รับบริการสุขภาพเปลี่ยนแปลงอย่างมากเมื่อเทียบกับอดีต เดิมพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างแพทย์กับผู้ป่วย อยู่บนพื้นฐานของความนับถือและไว้วางใจซึ่งกันและกัน การตัดสินใจเกี่ยวกับการรักษาทั้งหมดจะอยู่ที่แพทย์ โดยผู้ป่วยและญาติไม่คิดว่าพวกเขามีสิทธิหรือมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในวิธีการรักษา

เดิมการบริการสุขภาพเป็นการบริการที่ฝ่ายรัฐบาลเป็นผู้จัดให้กับประชาชน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการด้านสุขภาพกับผู้ป่วย อยู่ในรูปแบบของศรัทธาและจริยธรรมเป็นที่ตั้ง เพราะค่านิยมและวัฒนธรรมไทย ยกย่องแพทย์และพยาบาลว่าเป็น “ผู้ให้” และผู้ป่วยจะยอมรับในบทบาทของตนเองว่าเป็น “ผู้รับ” อย่างแท้จริง ลักษณะความสัมพันธ์เป็นพันธกิจในเชิงการช่วยเหลือเกื้อกูล ซึ่งผู้ป่วยหรือผู้รับบริการไม่ได้มองบุคลากรที่มสุขภาพในเชิงของผู้ให้บริการเท่านั้น แต่ให้ความสำคัญและยกย่องให้เกียรติด้วยความเชื่อถือศรัทธา ผู้ป่วยจะมีความเกรงใจ ไม่กล้าซักถามในสิ่งที่ตนอยากรู้ ไม่กล้าเรียกร้องสิทธิเพราะกลัวจะได้รับการบริการไม่ดี ไม่ค่อยมีการเรียกร้องที่จะให้อภัยเสมอ แม้ว่าจะเกิดความผิดพลาดในการรักษาพยาบาล ดังนั้น ปัญหาหรือคึดความฟ้องร้องระหว่างผู้ป่วยและแพทย์พยาบาลจึงเกิดขึ้นค่อนข้างน้อย ปัจจุบันสังคมยุคของข้อมูลข่าวสารทำให้ประชาชนมีความรู้มากขึ้น ตระหนักในสิทธิของตนมากขึ้น ค่านิยมที่เคยยกย่องแพทย์พยาบาลอาจเปลี่ยนไป การนำเทคโนโลยีทางด้านการแพทย์สมัยใหม่มาใช้กันอย่างกว้างขวาง

จนบางครั้งเกินความจำเป็นและความเหมาะสม บางกรณีกลายเป็นการแสวงหาผลประโยชน์ในเชิงธุรกิจมากกว่าความมุ่งมั่นที่จะให้ผู้ป่วยหายจากโรคร้าย ใช้เงินที่เป็นอยู่ จนทำให้เกิดปัญหาด้านจริยธรรมและปัญหาทางกฎหมายที่อาจเกิดจากผู้ประกอบวิชาชีพละเมิดสิทธิของผู้ป่วยได้โดยมิได้ตั้งใจ

ดังนั้นการให้บริการสุขภาพจำเป็นต้องคำนึงถึงสิทธิผู้ป่วย เนื่องจากสิทธิของผู้ป่วยมีความสำคัญต่อระบบบริการทางการแพทย์ ทั้งนี้เพราะสิทธิผู้ป่วยเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชน ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานและเป็นสิทธิอันชอบธรรมที่ผู้ป่วยควรจะได้รับ จากปรากฏการณ์นี้หลายประเทศจึงนำสิทธิผู้ป่วยมาบัญญัติเป็นกฎหมาย หรือได้นำไปประกาศเป็นสิทธิผู้ป่วยหรือกฎบัตรผู้ป่วยขึ้นเพื่อรับรองให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติตามสิทธิของผู้ป่วย

สิทธิผู้ป่วย เป็นหลักการและแนวทางในการตัดสินใจของผู้ประกอบวิชาชีพทางการแพทย์และสาธารณสุข โดยมุ่งเน้นถึงการปฏิบัติต่อผู้ป่วยด้วยความรับผิดชอบและระมัดระวังตามมาตรฐานวิชาชีพและกฎหมาย แต่ในความเป็นจริงพบว่าผู้ป่วยจิตเวชซึ่งเป็นบุคคลอ่อนแอทั้งร่างกายและจิตใจ จะถูกลิดรอนสิทธิเสรีภาพได้ง่ายกว่าบุคคลอื่นในสังคม ทั้งที่มีประกาศรับรองสิทธิผู้ป่วยตั้งแต่วันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2541 (สภาการพยาบาล, 2541) สิทธิผู้ป่วยเหล่านี้มีกฎหมายรับรองทั้งกฎหมายรัฐธรรมนูญ ประมวลกฎหมายอาญากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นอกจากนี้ยังมีกฎข้อบังคับต่าง ๆ ของสภาวิชาชีพ จรรยาบรรณวิชาชีพ ที่สามารถใช้เป็นหลักในการปฏิบัติหากผู้ใดละเมิด หรือไม่ปฏิบัติตามถือว่ามีผิดซึ่งอาจจะเป็นความผิดทางกฎหมาย หรือจริยธรรมด้านวิชาชีพ อาจเป็นเพราะการปฏิบัติงานหลาย ๆ สถานการณ์ ทำให้ผู้ป่วยถูกละเมิดสิทธิผู้ป่วย เช่น การตัดสินใจเลือกวิธีการรักษาที่คิดว่าดีที่สุดแทนผู้ป่วย ผู้ป่วยไม่กล้าเรียกร้องสิทธิเพราะกลัวว่าจะ

ได้รับบริการที่ไม่ดี รวมทั้งพบปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้รับกับผู้ให้บริการ และมีคำถามถึงสิทธิของตนเมื่อเข้ารับบริการ หรือความไม่พึงพอใจในบริการที่ได้รับจากผู้ให้บริการ

โรงพยาบาลสวนสราญรมย์เป็นสถานบริการของรัฐที่ให้การบำบัดรักษา ส่งเสริม ป้องกัน รวมทั้งฟื้นฟูสมรรถภาพแก่ผู้ป่วยจิตเวชเป็นโรงพยาบาลจิตเวชขนาด 1,000 เตียง และเป็นโรงพยาบาลจิตเวชแห่งแรกในภาคใต้ เป็นหน่วยงานรับผิดชอบเรื่องสุขภาพจิตของภาคใต้ ตอนบน มีผู้มาใช้บริการเป็นผู้ป่วยในของโรงพยาบาลในปี พ.ศ. 2550 จำนวน 3,090 คน (โรงพยาบาลสวนสราญรมย์, 2550) และใน พ.ศ. 2545 โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ได้รับการรับรองมาตรฐานระบบคุณภาพสำหรับองค์กร (ISO 9002) ซึ่งมีระเบียบปฏิบัติเรื่องสิทธิผู้ป่วย (Q.P.-ETH.-01) เพื่อเป็นแนวทางให้บุคลากรของโรงพยาบาลทุกคนถือปฏิบัติ โดยบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2545 แล้วเก็บข้อร้องเรียนของผู้มารับบริการไว้ ณ ศูนย์คุณภาพ พบว่าหลังประกาศใช้ระเบียบปฏิบัติเรื่องสิทธิผู้ป่วย จนถึงวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2550 ถึงบริการที่ได้รับการปฏิบัติด้วยกิริยาที่ไม่สุภาพจำนวน 11 ฉบับ สิทธิในการเลือกผู้บำบัด 8 ฉบับ สิทธิที่จะได้รับข้อมูลและการตัดสินใจเกี่ยวกับการรักษาจำนวน 7 และ 13 ฉบับ ตามลำดับ และจากการสัมภาษณ์ผู้รับบริการในขณะที่รับการบำบัดรักษาในโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จำนวน 15 ราย พบว่า ได้รับการปฏิบัติด้วยกิริยาที่ไม่สุภาพจำนวน 5 ราย รวมทั้งการไม่ได้รับแจ้งสิทธิบัตรหรือค่ารักษาพยาบาล และการเลือก ผู้บำบัดรักษา จำนวน 4 ราย และ 3 ราย ตามลำดับ จึงเป็นที่น่าสนใจว่าผู้ป่วยในของโรงพยาบาลสวนสราญรมย์รับรู้เรื่องสิทธิผู้ป่วยและการปฏิบัติตามสิทธิผู้ป่วยในเรื่องสิทธิผู้ป่วยมากน้อยเพียงใด เพราะหากผู้ป่วยรับรู้เรื่องสิทธิผู้ป่วยจะช่วยคุ้มครองความเป็นบุคคลให้ผู้รับบริการได้รับการปฏิบัติอย่าง

ชอบธรรม ทำให้ได้รับการปฏิบัติอย่างสมศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และการที่ผู้ให้บริการรับรู้สิทธิของผู้รับบริการจะก่อให้เกิดความเข้าใจซึ่งกันและกันส่งผลถึงความร่วมมือในการบำบัดรักษา รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงสุขภาพของผู้ป่วยจิตเวชในทางที่ดี และการรับรู้สิทธิผู้ป่วยจะช่วยให้ผู้รับบริการได้รับการบำบัดรักษาที่มีคุณภาพ

จากสภาพดังกล่าวผู้วิจัยในฐานะเป็นนักสังคมสงเคราะห์ของโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ ซึ่งมีหน้าที่ในการพิทักษ์สิทธิให้กับผู้ป่วย จึงต้องการศึกษาว่า ผู้ป่วยที่มารับการรักษาแบบผู้ป่วยในของโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ป่วยที่แพทย์วินิจฉัยว่าเป็นโรคจิตเภท โรคจิตจากสุรา และโรคจิตจากสารแอมเฟตามีน ซึ่งแพทย์รับไว้เป็นผู้ป่วยในโดยเป็นผู้ป่วยประเภทเร่งรัดบำบัด และประเภทบำบัดระยะยาว ตามมาตรฐานการจำแนกประเภทผู้ป่วยจิตเวช ของกรมสุขภาพจิตและสมาคมพยาบาลจิตเวชแห่งประเทศไทย การรับรู้และการได้รับการปฏิบัติตามสิทธิผู้ป่วยของผู้ป่วยในเป็นอย่างไรบ้าง เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดแนวทางการพัฒนาการรับรู้สิทธิและการได้รับการปฏิบัติตามสิทธิของผู้ป่วยในโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี การให้บริการทางด้านสุขภาพแก่ผู้ป่วยโดยไม่ละเมิดสิทธิต่าง ๆ ที่ผู้ป่วยควรได้รับ ตลอดจนการป้องกันการละเมิด สิทธิของผู้ป่วย ส่งเสริมให้ผู้ป่วยได้ใช้สิทธิของตนอย่างเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการรับรู้สิทธิของผู้ป่วยในโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาการได้รับการปฏิบัติตามสิทธิผู้ป่วยของผู้ป่วยในโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ป่วยในโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี กับ

3.1 การรับรู้เรื่องสิทธิของผู้ป่วยในโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

3.2 การได้รับการปฏิบัติตามสิทธิผู้ป่วยของผู้ป่วยในโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

4. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาการรับรู้สิทธิผู้ป่วยและการได้รับการปฏิบัติตามสิทธิผู้ป่วยของผู้ป่วยในโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรที่ใช้เป็นผู้ป่วยในของโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำนวน 250 คน ระหว่างเดือนมกราคม-มีนาคม พ.ศ. 2555 จำนวน 250 คน โดยศึกษาจากประชากรทั้งหมด

เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบ่ง เป็น 3 ตอน คือ (1) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบสำรวจรายการ เรื่อง เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ (2) ข้อมูลเฉพาะด้านประกอบด้วย (2.1) การรับรู้สิทธิผู้ป่วยของผู้ป่วยในของโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าตามแบบลิเคอร์ท 5 ระดับ (2.2) การได้รับการปฏิบัติตามสิทธิผู้ป่วยของผู้ป่วยในโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าตามแบบลิเคอร์ท 5 ระดับ (2.3) ความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการรับรู้เรื่องสิทธิและการได้รับการปฏิบัติตามสิทธิผู้ป่วยของผู้ป่วยในของโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่าตามแบบลิเคอร์ท 5 ระดับ

การตรวจสอบความเที่ยง โดยให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ที่มีความรู้ เรื่องสิทธิและการได้รับการปฏิบัติตามสิทธิผู้ป่วย และเชี่ยวชาญ

ภาษาเป็น ผู้ตรวจสอบแล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงก่อนนำไปตรวจสอบความเชื่อมั่นต่อไป

การทดสอบความเชื่อมั่น โดยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับผู้ป่วยในโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ ในจังหวัดอื่นจำนวน 30 คน แล้วหาค่าความเชื่อมั่นโดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาได้เท่ากับ .86

เก็บข้อมูลด้วยตนเองและผู้ช่วยนักวิจัยที่ผ่านการปฐมนิเทศร่วมกันแล้ว เพื่อให้สามารถใช้แบบสอบถามได้อย่างถูกต้องและตรงกัน

วิเคราะห์ข้อมูลการรับรู้สิทธิผู้ป่วยของผู้ป่วยใน โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ใช้สถิติ ดังนี้ (1) การจำแนกความถี่ของการรับรู้หรือการไม่รับรู้ (2) จำนวนร้อยละของผู้ที่รับรู้กับไม่รับรู้ และ (3) ระดับการเรียนรู้ ใช้เกณฑ์ ดังนี้

การรับรู้มากที่สุด หมายถึง ได้คะแนนการรับรู้ 26 คะแนน หรือ ร้อยละ 90 ขึ้นไป

การรับรู้มาก หมายถึง ได้คะแนนการรับรู้ 19-25 คะแนน หรือ ร้อยละ 70-89

การรับรู้ปานกลาง หมายถึง ได้คะแนนการรับรู้ 13-18 คะแนน หรือ ร้อยละ 60-69

การรับรู้น้อย หมายถึง ได้คะแนนการรับรู้ 8-12 คะแนน หรือ ร้อยละ 30-59

การรับรู้น้อยที่สุด หมายถึง ได้คะแนนการรับรู้ 1-7 คะแนน หรือ ร้อยละ 1-29

เกณฑ์การกำหนดการได้รับการปฏิบัติตามสิทธิผู้ป่วยของผู้ป่วยในของ โรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ดังนี้

ได้รับ หมายถึง การได้รับการปฏิบัติตามสิทธิในข้อนั้น โดยให้คะแนน = 1

ไม่ได้รับ หมายถึง การไม่ได้รับการปฏิบัติตามสิทธิในข้อนั้น โดยให้คะแนน = 0

ไม่มีเหตุการณ์ หมายถึง ไม่มีเหตุการณ์เกี่ยวกับสิทธิผู้ป่วยในข้อนั้น จึงได้ตัดข้อคำถามนั้นออกไป

การเปรียบเทียบการรับรู้สิทธิผู้ป่วยของผู้ป่วยในของโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยการทดสอบระหว่างคุณลักษณะส่วนบุคคลกับการเรียนรู้สิทธิของผู้ป่วย โดยใช้ค่า Mean Rank และ Mann-Whitney U test เพื่อทดสอบความแตกต่างอย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .05

การเปรียบเทียบการได้รับการปฏิบัติตามสิทธิผู้ป่วยในของโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตามลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะการใช้บริการและการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสาร โดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test และค่า F-test

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

การรับรู้สิทธิผู้ป่วยของผู้ป่วยในโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่าโดยภาพรวมผู้ป่วยมีการรับรู้สิทธิของผู้ป่วยในระดับน้อย ทั้งด้านการรับรู้ในเรื่องสิทธิของผู้ป่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล และด้านสิทธิในความเป็นส่วนตัว จากผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้ป่วยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 75-90 ไม่มีการรับรู้เรื่องสิทธิของผู้ป่วยตามประกาศสิทธิของผู้ป่วย 10 ประการ ซึ่งประกาศใช้เมื่อวันที่ 16 เมษายน 2541 ตามที่แพทย์สภา สภากาชาดพยาบาล สภาเภสัชกรรม ทันตแพทย์สภา และคณะกรรมการควบคุมการประกอบโรคศิลปะ (สภาพยาบาล, 2541) จึงเป็นเรื่องที่ผู้เกี่ยวข้องควรรับรู้และตระหนักที่จะส่งเสริมพัฒนาให้ผู้ป่วย ได้รับรู้สิทธิของตนในฐานะเป็นมนุษย์ และหลักสิทธิมนุษยชนที่ยอมรับกันเป็นสากล คือ บุคคลมีสิทธิที่จะตัดสินใจในกิจการต่าง ๆ ส่วนตัวด้วยตนเอง สอดคล้องกับการศึกษาของดุสิตา สันติคุณาภรณ์ (2557) พบว่า สิทธิผู้ป่วยคือความชอบธรรมที่ผู้ป่วยพึงได้รับ เพื่อคุ้มครองหรือรักษาผลประโยชน์ของตนเอง ผู้ป่วยทุกคนมีสิทธิพื้นฐานที่จะได้รับการด้านสุขภาพตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญสิทธิที่จะได้รับ

บริการจากผู้ประกอบการวิชาชีพด้านสุขภาพโดยไม่มีทางเลือกปฏิบัติ สิทธิที่จะได้รับทราบข้อมูลอย่างเพียงพอเพื่อตัดสินใจในการยินยอมหรือไม่ยินยอมให้ผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพปฏิบัติต่อตน สิทธิที่จะได้รับการช่วยเหลือรีบด่วนจากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสุขภาพโดยทันทีตามความจำเป็นโดยไม่ต้องร้องขอ ขัดแย้งกับการศึกษาของอมรรัตน์ นครวงศ์ (2554) พบว่าการรับรู้บริการตามสิทธิผู้ป่วยของผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาคือเป็นผู้ป่วยในของโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่ง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลามีระดับการรับรู้สิทธิผู้ป่วยตามแนวคิดค่าประกาศสิทธิผู้ป่วย 10 ประการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.37$, S.D.=0.57)

การได้รับการปฏิบัติตามสิทธิของผู้ป่วยในโรงพยาบาล สวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ผู้ป่วยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้รับการปฏิบัติตามสิทธิในด้านที่จะได้รับบริการทางสุขภาพด้านสิทธิที่จะได้รับข้อมูล ด้านสิทธิในการตัดสินใจเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล และด้านสิทธิในความเป็นส่วนตัว อยู่ในระดับปานกลางทั้ง 4 ประเด็น จากการศึกษาขัดแย้งกับการศึกษาของอมรรัตน์ นครวงศ์ (2554) พบว่า ด้านสิทธิการตัดสินใจในการรักษาพยาบาลอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=4.33$, S.D.=0.60) โดยมีการรับรู้สิทธิผู้ป่วยด้านความปลอดภัยในการรักษาพยาบาลอยู่ในระดับมากซึ่งมีการรับรู้ระดับมากในด้านการมอบหมายให้ผู้แทนโดยชอบธรรมตัดสินใจเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลของตนหากตนไม่อยู่ในสภาพที่จะตัดสินใจได้เอง รองลงมาคือกรณีอิสระในการร่วมวางแผนและตัดสินใจเกี่ยวกับแผนการรักษาพยาบาลของตนตามมาตรฐานวิชาชีพโดยไม่ขัดต่อกฎหมายหรือละเมิดสิทธิของผู้อื่น สอดคล้องกับการศึกษาของญานี อภัยภักดี และคณะ (2556) พบว่า การปฏิบัติของพยาบาลในการเคารพเอกสิทธิ์ผู้ป่วยจิตเวชโรงพยาบาลจิตเวชภาคใต้ แสดงให้เห็นว่าพยาบาลได้เคารพในความเป็นบุคคลของผู้ป่วย/

ผู้ตัดสินใจแทนให้อิสระในการตัดสินใจ การจัดการเกี่ยวกับความเจ็บป่วยและการรักษาพยาบาลที่ได้รับ รวมถึงการดูแลผู้ป่วยและการรักษาพยาบาลที่ได้รับ รวมถึงการดูแลผู้ป่วยและการรักษาพยาบาลที่ได้รับ รวมถึงการดูแลผู้ป่วยทางจิตเป็นการปฏิบัติกรพยาบาลที่ต้องคำนึงถึงหลักจริยธรรมในการเคารพเอกลิทธิในทุกขั้นตอน

การเปรียบเทียบการรับรู้สิทธิผู้ป่วยของผู้ป่วยในโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตามลักษณะส่วนบุคคล ลักษณะการใช้บริการและลักษณะการได้รับข้อมูลข่าวสารเรื่องสิทธิผู้ป่วย พบว่า ส่วนใหญ่คุณลักษณะส่วนบุคคลจะมีความสัมพันธ์กับการรับรู้สิทธิผู้ป่วยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่การได้รับการปฏิบัติตามสิทธิผู้ป่วย ลักษณะส่วนบุคคลจะไม่มีมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยทางสถิติที่ระดับ .05 จากผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการรับรู้สิทธิของผู้ป่วยขึ้นอยู่กับคุณลักษณะส่วนบุคคลอย่างชัดเจน สอดคล้องกับการศึกษาของญานี อภัยภักดี และคณะ (2556) พบว่า พยาบาลมีการปฏิบัติในการเคารพเอกลิทธิผู้ป่วยจิตเวชโดยเฉพะการสอบถามข้อมูลที่ผู้ป่วย/ผู้ตัดสินใจแทนไม่เข้าใจ ภายหลังจากได้รับข้อมูลอาจเป็นเพราะการกระทำดังกล่าวเป็นการประเมินความสามารถของผู้ป่วยในการรับรู้เพื่อทำความเข้าใจเอกลิทธิของผู้ป่วย จากคำอธิบายของผู้ให้ข้อมูลหรือผู้ให้คำอธิบาย และสอดคล้องกับการศึกษาของรัชนิบูล น้ำใจดี (2557) พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเลือกใช้สิทธิการรักษา คือ ปัจจัยที่มีอยู่ก่อน ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา และทัศนคติด้านการศึกษา และพบว่าผู้ป่วยที่มีอายุมากกว่า 37 ปี มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี และผู้ที่มีทัศนคติด้านการศึกษาในระดับปานกลางขึ้นไป จะใช้สิทธิการรักษาพื้นฐานของตนเป็นส่วนใหญ่

แนวทางในการพัฒนาการเรียนรู เรื่องสิทธิผู้ป่วยและการได้รับการปฏิบัติตามสิทธิผู้ป่วย

ของผู้ป่วยในโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งกำหนดไว้หลายแนวทาง ทั้งด้านการฝึกอบรม การเรียนรู้รายบุคคล รายกลุ่มชุมชน การประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งการแนะนำทรัพยากรและการสร้างจิตสำนึกแก่แพทย์พยาบาล และเจ้าหน้าที่ในการสร้างการเรียนรู้ให้แก่ผู้ป่วยและเน้นการปฏิบัติให้เป็นไปตามสิทธิของผู้ป่วย

สรุป

การรับรู้สิทธิผู้ป่วยของผู้ป่วยในโรงพยาบาลสวนสราญรมย์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ผู้ป่วยมีการรับรู้สิทธิของผู้ป่วยในสัดส่วนที่น้อยมากทั้งด้านการรับรู้ในเรื่องสิทธิของผู้ป่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล และด้านสิทธิในความเป็นส่วนตัว การได้รับการปฏิบัติตามสิทธิของผู้ป่วย พบว่า ผู้ป่วยที่ได้รับการปฏิบัติตามสิทธิในด้านที่จะได้รับการบริการทางสุขภาพ ด้านสิทธิที่จะได้รับข้อมูล ด้านสิทธิในการตัดสินใจเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล และด้านสิทธิในความเป็นส่วนตัว มีการรับรู้สิทธิโดยส่วนใหญ่ทั้ง 4 ประเด็น ผลเปรียบเทียบการรับรู้สิทธิของผู้ป่วยและการได้รับการปฏิบัติตามสิทธิของผู้ป่วยของผู้ป่วย พบว่า ส่วนใหญ่คุณลักษณะส่วนบุคคลจะมีความสัมพันธ์กับการรับรู้สิทธิผู้ป่วย ในขณะที่การได้รับการปฏิบัติตามสิทธิผู้ป่วยกับลักษณะส่วนบุคคลจะไม่มีมีความสัมพันธ์กัน

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. ผู้ป่วยส่วนใหญ่มีการรับรู้สิทธิผู้ป่วยและการได้รับการปฏิบัติตามสิทธิของผู้ป่วยอยู่ในระดับน้อยถึงปานกลาง เพื่อให้สอดคล้องกับสิทธิพื้นฐานของผู้ป่วย จึงควรสร้างเสริมและมีการให้การรับรู้สิทธิผู้ป่วยให้แก่ผู้ป่วยโดยตรงรวมทั้งญาติผู้ป่วยและจนถึงระดับชุมชนและประชาชนทั่วไป
2. แนวทางการศึกษาและเรียนรู้สิทธิผู้ป่วยและการได้รับการปฏิบัติตามหลักสิทธิผู้ป่วย

ทั้งระดับบุคคล ชุมชน และประชาชน มีหลายวิธี และช่องทาง จึงควรเลือกแนวทางวิธีการที่เหมาะสมสำหรับเทคนิคการเผยแพร่ที่มาของการเรียนรู้แต่ละระดับ

3. บุคคลที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาความรู้สิทธิผู้ป่วยและการได้รับการปฏิบัติตามสิทธิผู้ป่วยคือ บุคลากรทางการแพทย์ ดังนั้นควรได้ส่งเสริมความตระหนักต่อเรื่องนี้แก่บุคลากรทางการแพทย์เป็นประเด็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานที่ควรนำไปใช้ คือ บุคลากรทางการแพทย์ โรงพยาบาล มหาวิทยาลัยหรือวิทยาลัย ที่ผลิตบุคลากรทางการแพทย์ เช่น วิทยาลัยพยาบาล หรือ สายงานที่เกี่ยวข้องกับผู้ป่วย ส่วนหน่วยงานภาครัฐอื่น ๆ สามารถประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงสิทธิของตนเอง เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล หรือ อำเภอ ได้ประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลกับประชาชนเมื่อเวลามาโรงพยาบาล ผู้ป่วยจะได้รับสิทธิอะไรบ้าง

2. หน่วยงานภาครัฐ ที่มีหน้าที่โดยตรงในการให้บริการด้านการแพทย์แก่ประชาชน โดยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ไปถึงผู้ป่วยหรือญาติของผู้ป่วย

3. การนำแนวทางการพัฒนาการรับรู้สิทธิของผู้ป่วยและการได้รับการปฏิบัติตามสิทธิผู้ป่วย ควรคำนึงถึงความเหมาะสมและประยุกต์ใช้ตามเป้าหมายระดับบุคคล กลุ่มชุมชน และประชาชนโดยทั่วไป

ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการรับรู้สิทธิผู้ป่วยและการปฏิบัติตามสิทธิผู้ป่วยในกลุ่มผู้ให้บริการทางสุขภาพ เช่น พยาบาล นักศึกษาพยาบาล เจ้าหน้าที่ที่ดูแลสุขภาพจิต เป็นต้น

2. ควรศึกษาพฤติกรรมบริการของบุคลากรพยาบาลต่อผู้ป่วยจิตเวช

3. ควรศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้สิทธิผู้ป่วยและการปฏิบัติตามสิทธิผู้ป่วยทั้งในด้านการให้บริการและผู้รับบริการ

เอกสารอ้างอิง

- ญาณี อภัยภักดี, วันดี สุทธิรังสี และ ทศนีย์ นະแสง. (2556). การปฏิบัติของพยาบาลในการเคารพเอกลิทธิผู้ป่วยจิตเวช โรงพยาบาลจิตเวชภาคใต้. *วารสารพยาบาลสงขลานครินทร์*, 33(2), 15-29.
- ดุสิตา สันติคุณภรณ์. (2557). สิทธิผู้ป่วยและการตัดสินใจผูกมัดผู้ป่วยและพยาบาลจิตเวช. *วารสารการพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต*, 28(3), 1-12.
- ราชบัณฑิตสถาน. (2542). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2542.*, นานมีบุ๊คจำกัด.
- รัชนิบูล น้ำใจดี. (2557). การเลือกใช้สิทธิการรักษาภายใต้ระบบประกันสุขภาพในประเทศไทย. *Journal Prince of Songkla University*, 25(2), 74-82.
- สภาการพยาบาล. (2541). *ข้อบังคับสภาการพยาบาล ว่าด้วยการออกวุฒิบัตรแสดงความรู้ ความชำนาญเฉพาะทางการพยาบาลและการผดุงครรภ์ พ.ศ. 2541.* กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- อมรรัตน์ นครวางค์. (2554). *การรับรู้บริการตามสิทธิผู้ป่วยของผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาเป็นผู้ป่วยในของโรงพยาบาลเอกชนแห่งหนึ่ง อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.* วิทยานิพนธ์หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการระบบสุขภาพ, มหาวิทยาลัยทักษิณ.